

«La nova evangelització exigeix la conversió pastoral de l'Església»

Entrevista al teòleg Antoni Bentué, per Josep Herrero

EL CONCILI VATICÀ II va ser fruit de l'aportació de grans teòlegs i bisbes rellevants. Sembla, però, que en certs sectors de l'Església d'avui es desconfia d'aquelles orientacions o no se'n parla.

El papa Joan XXIII havia convocat el Concili, i va nomenar com a pèrits conciliars grans teòlegs, com el dominic pare Congar o els jesuïtes Karl Rahner i Henri De Lubac, que abans havien estat sancionats durant el papat de Pius XII, i obligats a deixar l'ensenyament teològic a les seves Facultats. Però ara varen ser ells els qui, gràcies a l'agudesa conductora de Joan XXIII, aportaren tota la seva profunditat teològica per assessorar els Pares conciliars. Però d'aquests Pares, que eren vora tres mil, n'hi havia molt pocs que fossin conscients de la profunditat teològica que s'hi jugava. Només alguns, pocs (el cardenal Lienart de París, l'italià Lecaros, Doeffner i Frings d'Alemanya...), s'adonaven de la profunditat i van fer seves aquelles noves perspectives en la manera de comprendre el sentit de la Paraula de Déu, per tal que el missatge pogués arribar a l'home i la dona del món contemporani. Les seves intervencions a l'aula conciliar era de tal envergadura que els bisbes, majoritàriament, votaven les seves propostes, tot i que a vegades molts d'ells no copsaven la importància d'aquella renovació doctrinal. Un grup petit, que sí que ho copsava i representava l'actitud de la cúria vaticana tradicional (cardenal Ottaviani, monse-

nyor Lefèvre...) i un grup d'uns onze que s'autoanomenaven el «*coetus internationalis*»), hi votava en contra. Però l'Esperit de Déu se les va arreglar per tal que la conducció de l'Església pogués assumir aquella nova perspectiva. Aquí rau el punt fonamental referent a la teva pregunta: El Concili representa, per a la fe catòlica, el Magisteri Suprem de l'Església pel que fa a la seva «conducció». Després del Vaticà II no hi ha cap altre acte magisterial que tingui més garantia d'assistència de l'esperit en la conducció eclesial, supremacia que continua fent el Concili vigent. Aquí és on hi ha el problema. En la mesura que fos veritat que alguns, o molts, bisbes i capellans silenciaven la línia que el Concili va voler donar a l'Església, tots aquests també s'estarien fent el sord a l'orientació en la conducció de l'Església que té la més gran garantia d'assistència de l'Esperit de Déu. Si fos així, podria tractar-se d'exercici de «poders eclesiàstics» però no de garantia de fidelitat al que l'Esperit de Déu vol com a criteri de conducció de l'Església.

Creus que l'actual crida a la «nova evangelització» pot ser un bon impuls a la renovació conciliar pendent? En quina direcció?

Certament que, en l'Església, allò que cal avui i sempre és una «nova evangelització»! És a dir, tornar a confrontar l'Església amb l'espiritualitat que alimentà Jesús de Natzaret tal com apareix als evangelis. Com expressa la constitució *Lumen Gentium* en començar el primer capítol, «L'Església és *com (veluti)* un Sagrament». «Sagrament» és aquella realitat visible que permet accedir al Déu invisible. En aquest sentit, la visibilitat del Jesús dels evangelis és l'únic «sagrament» per als cristians. Només Ell pot dir «qui m'ha vist a mi, ha vist el Pare». Això no pot dir-ho l'Església. És per això que aquesta és «com» un sagrament. I ho és, per tant, en la mesura que la seva visibilitat correspongui a la visibilitat del Jesús dels evangelis. Tota crida a «reformar» l'Església consisteix en això. Per aquesta raó, el Sínode episcopal dels bisbes de l'Amèrica Llatina (que representa més del cinquanta per cent dels catòlics del món), celebrat, amb la presència inicial del papa Joan Pau II a Santo Domingo, l'any 1992, en confrontar la seva orientació pastoral, que tendia a tornar a formes

d'exercici pastoral centrades en la «dignitat episcopal», obrí el cor al que volia l'Esperit de Déu reflectit en l'espiritualitat de Jesús. I, a les conclusions del Sínode, expressaren notablement: «La nova evangelització exigeix la *conversió pastoral de l'Església*... Així, la nova evangelització ha de continuar *en la línia de l'Encarnació del Verb*... I aquesta *conversió cal que sigui coherent amb el Concili*!» (Document de Santo Domingo, n. 30).

Òbviament, la *línia de l'Encarnació del Verb* és la que també exigia sant Pau com a criteri de la «conversió pastoral» per als dirigents de la comunitat de Filipis que, segons que sembla, començaven a competir amb criteris de «dignitat eclesiàstica». Pau els confronta amb la línia del Verb encarnat en Jesús, «el qual, tenint, ell sí, per naturalesa la dignitat divina, *se'n buidà (kènosi)* a si mateix, prenent la condició de servent, i fent-se en tot semblant als homes, s'abaixà a si mateix, obeint fins a la mort, i mort en creu...; i en això (precisament) hem reconegut que era el Senyor» (Fil 2,6-11). És aquesta mateixa exigència de fidelitat a l'Esperit —que motivava Jesús a dir allò que va dir i fer, i acabar la vida com la va acabar, per anar en la línia de les Benaurances— allò que suscità les exigències de canvis eclesials proposades pel Magisteri Suprem del Vaticà II. Per això el Document sinodal de Santo Domingo culmina el text citat proclamant honestament l'exigència de fidelitat a la «coherència amb el Concili» a càrrec dels mateixos bisbes del Sínode, primers responsables de la conducció pastoral i, doncs, del deure de «conversió» d'aquesta pastoral en tot allò que no correspongui a la línia «d'autobuidament» de la dignitat eclesiàstica, en servei del Poble de Déu, línia que constitueix la «coherència amb el Magisteri Suprem marcat pel Concili».

Entre els documents conciliars cal considerar de manera diferent els que tenen un «valor dogmàtic» i els que tenen un «valor pastoral»?

Això de «valor dogmàtic» o «valor pastoral» pot ser una entelèquia per a fugir d'estudi i evitar aquella exigència de «conversió pastoral a la coherència amb el Concili» de què hem parlat abans. Tot en l'Església és «relatiu» al que constitueix la raó de ser de la Paraula de

Déu, la qual no pretén «informar», sinó «salvar». Tal com expressa molt bé la Constitució conciliar sobre la Revelació: «Tot el que ha estat escrit a l'Escriptura ho ha estat *per a la nostra salvació*» (DV 11). I el Magisteri episcopal i papal «no estan per damunt de la Paraula i el que aquesta pretén, sinó *al seu servei*» (DV 10), per tal que el sentit salvífic profund d'aquella Paraula pugui ser acollit per tots els homes i dones de tot espai i de tot temps. Per això el Concili mateix posa com a criteri de l'evangelització no pas les meres «repeticions dogmàtiques» (informacions religioses «ortodoxes»), sinó que «la llei de tota evangelització és *l'adaptació de la predicació de la Paraula... per tal que la veritat revelada pugui ser més ben percebuda, més ben entesa i expressada de manera més adequada*» (GS 44).

La gent no percep el valor de la Paraula pel fet de dir «sí pare» a les informacions religioses que se li proposen, si no hi veu un veritable *sentit* per a les qüestions fonamentals que els planteja l'existència. Tal com ja deia sant Agustí, «Una fe no raonable (sense sentit) no val res, ja que ningú no pot creure en quelcom si no veu que és raonable de creure-ho» (*De Praedestinatione Sanctorum*). Per això també, el mateix Catecisme oficial catòlic, just abans de començar proposant les formulacions dogmàtiques del que cal creure (el Credo), posa una mena de «vacuna» relativitzadora del valor de les mateixes «informacions dogmàtiques»: «*No creiem en les fórmules, sinó en les realitats que s'hi volen expressar i que la fe ens permet de tocar. Ja que l'acte de fe del creient no té com a objecte els enunciats (dogmàtics), sinó la Realitat (a què aquests enunciats volen apuntar)*» (Catecisme, n. 170). Les fórmules dogmàtiques no valen per si mateixes, sinó en «relació» amb el seu significat transcendent salvífic. Per això el Concili mateix, en el Document sobre Ecumenisme, farà la crida a «relativitzar» les doctrines a la llum del significat profundament salvífic de la Paraula: «En comparar les doctrines, han de recordar que hi ha *un ordre o jerarquia de les veritats de la doctrina catòlica*, segons llur diversa *relació* amb el fonament de la fe cristiana» (UR 11). Totes les formulacions i, per tant, les Constitucions i els actes magisterials de tota mena, valen en la mesura que són «pastorals», és a dir, que aporten un *sentit transcendent* a l'existència, un sentit que resulti tan raonable que pugui ser experimentat

com a convincent per la consciència que el rep. En aquesta perspectiva resulta especialment important el text del Concili quan, en plantejar-se la situació futura de la humanitat, diu: «Podem considerar, amb tota raó, que el futur de la humanitat es troba en mans dels qui sàpiguen transmetre, a les generacions que vindran, *raons per a viure i per a esperar*» (Gaudium et Spes, 31).

El nou Codi de Dret canònic i el nou Catecisme de l'Església catòlica són unes bones eines per a avançar en la renovació conciliar?

No sóc canonista i, per tant, no et sabria dir en quin peu de coherència amb el Magisteri Suprem de l'Església, que és el Concili, està el nou Dret canònic. En tot cas, hi ha aspectes fonamentals que deuen estar regulats segons aquesta coherència, com és que l'Església primer és Poble de Déu i no pas poder jeràrquic. El mateix catecisme distingeix els set sagraments en tres grups: els d'iniciació (Baptisme, Confirmació i Eucaristia), els de reconciliació (Penitència i Unció dels malalts) i, en tercer lloc, els de *servei* (Matrimoni i Ordre!). En aquest sentit, el criteri, no solament en la manera de nomenar els bisbes al marge del que pugui voler el Poble de Déu, sinó també en el tipus de cristians que es nomenen, ha de ser coherent amb aquella afirmació «dogmàtica» constitucional (*Lumen Gentium*), que vol una conducció pastoral (dels bisbes) de *servei real* al Poble de Déu, en coherència amb el Concili mateix. Aquí pot haver-hi fins i tot una mena «d'esquizofrènia» eclesiològica. La conducció pastoral de l'Església no podrà ser coherent amb el Concili si els qui són nomenats, i consagrats després, com a primers responsables d'aquella conducció, no tinguessin la intenció ni la capacitat d'exercir el seu ministeri d'acord amb aquella coherència amb el Magisteri Suprem, que és superior al seu propi magisteri. Aquest problema resulta tan important que hi ha molts antics fidels catòlics que tenen la temptació de llançar la tovallola per culpa d'allò que objectivament veuen com una profunda incoherència entre el que, segons la mateixa doctrina catòlica, constitueix el Magisteri Suprem conciliar, i la pràctica, sovint clarament incoherent amb el Concili, a la qual orienten de fet molts bisbes o pastors.

Els canvis que ha experimentat el món en aquests cinquanta anys «posen en qüestió la perspectiva de la Constitució sobre Església i Món (*Gaudium et Spes*), del Concili?»

L'eix d'aquesta Constitució està en la proposta contundent i sincera que el Concili fa de *dialogar* amb les noves evidències culturals aportades per la modernitat. Això implica el reconeixement que l'Església no té el monopoli de la veritat. Hi ha també veritat en allò que ve de les preses de consciència experimentades per gent aliena a l'Església (el «món») i a vegades àdhuc contrària. Per tant, si l'Església vol ser fidel al significat profund de la Paraula, que no pretén només informar, sinó que tot home i tota dona pugui accedir al sentit transcendent de l'existència («ser salvat» del risc d'inconsistència), cal que l'Església entri en diàleg amb el que el món va aportant en la seva pròpia autonomia. Aquesta actitud del Magisteri Suprem catòlic corregeix radicalment magisteris anteriors de menor jerarquia, com fou el *Syllabus* del papa Pius IX, on són anatematitzats aspectes fonamentals de la veritat política assolida per la modernitat (la democràcia), quan expressava: «Sigui anatema si algú diu que l'Església i l'Estat han d'estar separats» (anatema 55), o bé «si algú diu que, en el nostre temps, ja no resulta convenient que la religió catòlica sigui tinguda com l'única religió de l'Estat, excloent tots els altres cultes» (anatema 77), o encara el darrer anatema: «si algú diu que el Romà Pontífex pot i ha de reconciliar-se i dialogar (*componere*) amb el liberalisme i amb la civilització actual» (anatema 80). El Magisteri Suprem abroga aquesta direcció d'aquell magisteri anterior, precisament perquè s'ha adonat que en les aportacions autònomes de la modernitat hi ha veritat que ha de ser assumida per l'Església mateixa. Aquí, la categoria teològica fonamental de la constitució *Gaudium et Spes*, que obliga l'Església a aquest diàleg amb les noves evidències aportades per la cultura moderna (en ciència, en política, i àdhuc en molts aspectes ètics, com pot ser sobretot la presa de consciència de la igualtat entre homes i dones, criticant la teoria i la praxi «masclistes»), és la categoria dels «signes dels temps». Assumeix en això l'imperatiu teològic del diàleg amb el que aporta la cultura gestada pel «món» no eclesial. L'Església ha de «veure» el que s'hi suscita, perquè pot ser-hi també

l'Esperit de Déu, al qual l'Església ha de ser fidel, vingui d'on vingui el seu buf. Per això, «és deure de l'Església escutar a fons els *signes dels temps* i interpretar-los a la llum de l'Evangelí, de tal manera que, *acomodant-se a cada generació*, pugui l'Església respondre als interrogants permanents de la humanitat sobre el sentit de la vida present i futura i sobre la relació mútua entre ambdues» (GS 4).

Dialogar no vol dir que allò que es gesta en el món sigui sempre veritat, sinó que cal discernir-hi allò que permet aprofundir (i, així, adaptar millor avui) el sentit de la Paraula que es revela de manera culminant en l'experiència del Jesús dels evangelis. En aquest sentit, potser el reconeixement més colpidor del deure de dialogar amb allò que s'ha gestat al món modern fet per la constitució *Gaudium et Spes* és en els textos en què el Concili constata el fet cultural progressiu de l'ateisme, que conclouen amb aquestes notables reflexions: «En aquesta gènesi de l'ateisme poden tenir-hi part no pas petita els creients mateixos, pel fet que, amb el descuit de l'educació religiosa (autèntica), amb una exposició inautèntica de la doctrina o, encara, amb els defectes de la seva vida religiosa, moral i social, s'ha de dir que més aviat han tapat que no pas revelat el veritable rostre de Déu i de la religió» (GS 19).

I, després, també: «Tot el que promou la comunitat humana pel que fa a la família, a la cultura, a la vida econòmica, social i política, tant nacional com internacional, proporciona una ajuda no pas petita, segons el pla diví, també a la comunitat eclesial, atès que aquesta depèn també de les realitats exteriors. Més encara, l'Església confessa que li han estat de molt profit, i poden continuar essent-ho, l'oposició i fins i tot la persecució dels seus contraris» (GS 44). D'aquesta manera, com expressa l'altre text citat anteriorment, l'Església podrà ser més fidel a la seva missió, precisament si reconeix que moltes oposicions i actituds contràries, fins i tot molts ateïsmes, la criden a l'auto-crítica i a la coherència amb el veritable cristianisme, el del Jesús dels evangelis, al qual va voler convertir-se l'Església amb el seu Magisteri Suprem Conciliar.